

FIȘA DISCIPLINEI

Anul universitar 2024-2025

Anul de studiu I / Semestrul 2

1. Date despre program

1.1. Instituția de învățământ superior	Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia
1.2. Facultatea	Istorie, Litere și Științe ale Educației
1.3. Departamentul	Istorie, Arheologie și Patrimoniu
1.4. Domeniul de studii	Istorie
1.5. Ciclul de studii	Master
1.6. Programul de studii/calificari COR/grupă de bază ESCO*	Identități regionale în Europa Central-Răsăriteană. Masterat în istorie / istoric (COR 263302), istoriograf (COR 263303), asistent de cercetare în istorie (COR 263308)/ 2633 - Filozofi, istorici și specialiști în științe politice; 2422 - Specialiști în domeniul politicilor administrative / Acces în ciclul de doctorat (Istorie)

* conform Planului de învățământ

2. Date despre disciplină

2.1. Denumirea disciplinei	Diversitate confesională și modernizare socială în Europa modernă timpurie			2.2. Cod disciplină	MIR 1201		
2.3. Titularul activității de curs	Prof. univ. dr. Daniel Dumitran						
2.4. Titularul activității de seminar / laborator							
2.5. Anul de studiu	I	2.6. Semestrul	2	2.7. Tipul de evaluare (E/C/VP)	E	2.8. Regimul disciplinei (O – obligatorie, Op – opțională, F – facultativă)	
						O	

3. Timpul total estimat

3.1. Numar ore pe saptamana	2	din care: 3.2. curs	2	3.3. seminar/laborator	
3.4. Total ore din planul de învățământ	28	din care: 3.5. curs	28	3.6. seminar/laborator	
Distribuția fondului de timp					ore
a. Studii după manual, suport de curs, bibliografie și notițe					36
b. Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platformele electronice de specialitate și pe teren					36
c. Pregătire seminarii/laboratoare, teme, referate, portofolii și eseuri					34
d. Tutoriat					
e. Examinări					4
f. Alte activități universitare (vizite de studiu, consultații proiecte, etc.)					12

3.7 Total ore studiu individual (a+b+c)	106
3.8 Total ore activități universitare (d+e+f+3.4)	44
3.9 Total ore pe semestru (3.7+3.8)	150
3.10 Numărul de credite**	6

* 1 credit = 25 ore

**Se recomandă ca 3.7 să fie mai mare sau egal cu 3.8

4. Precondiții (acolo unde este cazul)

4.1. de curriculum	
4.2. de competențe	Accesul la sursele redactate cu grafie latină/româno-chirilică.

5. Condiții (acolo unde este cazul)

5.1. de desfășurare a cursului	Sală dotată cu videoproiector
5.2. de desfășurarea a seminarului/laboratorului	

6. Competențe specifice acumulate

Competențe/rezultate ale învățării	C1. Desfășoară cercetare calitativă - colectează informații relevante prin aplicarea metodelor sistematice, cum ar fi interviurile, grupurile de reflecție, analiza textului, observațiile și studiile de caz identitare la nivel regional și supraregional.
------------------------------------	--

	C2. Interacționează profesional în mediile de cercetare și profesionale - dă dovadă de considerație față de ceilalți, precum și de colegialitate. Ascultă, oferă feedback și răspunde în mod perceptiv altora, ceea ce implică, de asemenea, supravegherea și conducerea personalului într-un cadru profesional.
Competențe transversale	CT2. Stabilește contacte cu partenerii culturali - stabilește și menține parteneriate durabile cu autoritățile culturale, sponsorii și alte instituții culturale.

7. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor specifice acumulate)

7.1 Obiectivul general al disciplinei	Studierea interdisciplinară a fenomenului confesional în epoca premodernă și modernă timpurie (raporturile cu istoria ecleziastică, sociologia și sociologia culturală).
7.2 Obiectivele specifice	Cursul propune aprofundarea fenomenelor specifice începutului epocii moderne în Europa (sec. XVI-XVIII), cu referire predilectă la problematica ecleziastică, spirituală și ideologică, inclusiv în perspectivă diacronică, raportul dintre identitate și diversitate, în contextul multicultural specific Europei Centrale. Din punct de vedere metodologic, vor fi abordate aspectele legate de procesul formării confesiunilor și al confesionalizării, de rolul statului și de impactul modernizator pentru societate al acestui proces.

8. Conținuturi*

8.1 Curs	Metode de predare	Observații
C1. Curs introductiv. Problematică și bibliografie	Discuții	2 ore fizice
C2. Considerații metodologice 2.1. Dezbateri asupra conceptelor: <i>confesiune, confesionalism</i> 2.2. Puncte de vedere contemporane asupra libertății religioase 2.3. Cazul românesc	Prelegere, discuții	2 ore fizice
C3. Reforma protestantă și fenomenul confesionalismului în Europa la începutul epocii moderne 3.1. Difuzarea Reformei 3.2. Definirea doctrinei 3.3. Formarea confesiunilor în Transilvania. Stat și Stări (sec. XVI-XVII). Modalități de difuzare a Reformei și implicații culturale	Prelegere, discuții	2 ore fizice
C4. Reforma catolică și fenomenul confesionalismului 4.1. Mijloace de realizare a Reformei: ordinele religioase 4.2. Conciliul tridentin. Aplicarea deciziilor conciliare 4.3. Sistemul politic și confesional în Principatul Transilvaniei (sec. XVIII). Viața religioasă a credincioșilor	Prelegere, discuții	2 ore fizice
C5. Confesionalizarea și formarea statului modern 5.1. Prusia, teritoriile habsburgice și Bavaria 5.2. Micile principate. Arhiepiscopatul de Salzburg 5.3. Orașele	Prelegere, discuții	2 ore fizice
C6. Propaganda confesională și procesul de aculturație 6.1. Mijloace de difuzare: universitățile și mănăstirile 6.2. Episcopatul și clerul. Sfinții Contrareformei 6.3. Succese și rezistențe	Prelegere, discuții	2 ore fizice
C7. Disciplinarea socială și religioasă în epoca confesională 7.1. Definirea conceptelor <i>disciplină socială, disciplină religioasă</i> . Teme și abordări istoriografice semnificative 7.2. Exemple ilustrative. Reușita demersului 7.3. Bisericele românești din Transilvania în sec. al XVIII-lea. Formarea elitelor	Prelegere, discuții	2 ore fizice
C8. Teoria și practica absolutismului 8.1. Teorii ale suveranității 8.2. Grupurile sociale de sprijin 8.3. Crize ale absolutismului	Prelegere, discuții	2 ore fizice
C9. Noua concepție despre stat a absolutismului lămurat 9.1. Surse ideatice 9.2. Modele 9.3. Dezbateri	Prelegere, discuții	2 ore fizice
C10. Programul de reformă al absolutismului lămurat 10.1. Domeniile și motivațiile reformelor 10.2. Practici de guvernare 10.3. Impactul și posteritatea reformismului	Prelegere, discuții	2 ore fizice
C11. Politica de toleranță 11.1. Geneza ideii de toleranță 11.2. Edictele de toleranță: analiză comparativă 11.3. Politica și practica toleranței în Transilvania, în perioada tereziană și iosefină	Prelegere, discuții	2 ore fizice

C12. Semnificațiile teologice și politice ale controverselor doctrinare în primele secole ale epocii moderne 12.1. Teologie și politică la începutul epocii moderne 12.2. Principalele controversate doctrinare din interiorul catolicismului 12.3. Biserica și statul: atitudini convergente sau divergente?	Prelegere, discuții	2 ore fizice
C13. Biserică și stat în Europa răsăriteană, între tradiționalism și provocările modernizării 13.1. Un model uniform sau variabil? Tradiție/ tradiții în Bisericile răsăritene ortodoxe 13.2. Tentative de reformare. Evoluția și reînnoirea teologiei. Consecințele procesului de secularizare. Modernizarea – o dezbatere oportună? 13.3. Biserica Ortodoxă din Principatele extracarpătice la începutul epocii moderne (sec. XVI-XVIII). Structurile puterii, clerul și laicii	Prelegere, discuții	2 ore fizice
C14. Concluziile cursului	Discuții	2 ore fizice
Bibliografie generală a. Sinteze Beales, Derek, <i>Enlightenment and Reform in Eighteenth-Century Europe</i> , I. B. Tauris, 2005. Bérenger, Jean, <i>Tolérance ou paix de religion en Europe centrale (1415-1792)</i> , Paris, Honoré Champion Éditeur, 2000. Bushkovitch, Paul, <i>Religion and Society in Russia. The Sixteenth and Seventeenth Centuries</i> , Oxford University Press, 1992. Delumeau, Jean, <i>Le catholicisme entre Luther et Voltaire</i> , Paris, P.U.F., 1971. Forster, Marc, <i>Catholic Revival in the Age of the Baroque. Religious Identity in Southwest Germany, 1550-1750</i> , Cambridge University Press, 2004. Grell, Ole Peter and Roy Porter (Eds.), <i>Toleration in Enlightenment Europe</i> , Cambridge University Press, 2000. Heppner, Harald, Peter Urbanitsch, Renate Zedinger (Eds.), <i>Social Change in the Habsburg Monarchy. Les Transformations de la société dans la monarchie des Habsbourg: l'époque des Lumières</i> [The Eighteenth Century and the Habsburg Monarchy International Series, Vol. 3], Bochum, Dr. Dieter Winkler Verlag, 2011. <i>Histoire du christianisme des origines à nos jours</i> . Tome X. <i>Les défis de la modernité (1750-1840)</i> , sous la responsabilité de Bernard Plongeron, Paris, 1997. Hsia, R. Po-chia, <i>Social Discipline in the Reformation: Central Europe 1550-1750</i> , London and New York, Routledge, 1992. Hsia, R. Po-chia, <i>The world of Catholic renewal 1540-1770</i> , Cambridge, Cambridge University Press, 1998. Maag, Karin (Ed.), <i>The Reformation in Eastern and Central Europe</i> , Aldershot, 1997. Runciman, Steven, <i>The Great Church in captivity. A Study of the Patriarchate of Constantinople from the Eve of the Turkish Conquest to the Greek War of Independence</i> , Cambridge University Press, 1968. Schilling, Heinz, <i>Religion, Political Culture and the Emergence of Early Modern Society. Essays in German and Dutch History</i> , E. J. Brill, 1992. Schilling, Heinz (Hg.), <i>Institutionen, Instrumente und Akteure sozialer Kontrolle und Disziplinierung im frühneuzeitlichen Europa</i> , Frankfurt am Main, 1999 (conține și studii în lb. engleză). Schilling, Heinz, Stephan Ehrenpreis (Hg.), <i>Frühneuzeitliche Bildungsgeschichte der Reformierten in konfessionsvergleichender Perspektive. Schulwesen, Lesekultur und Wissenschaft</i> , Berlin, Duncker u. Humblot, 2007. Schmale, Wolfgang, Renate Zedinger, Jean Mondot (Hg.), <i>Josephinismus – eine Bilanz. Échecs et réussites du Joséphisme</i> [Jahrbuch der Österreichischen Gesellschaft zur Erforschung des 18. Jahrhunderts 22 (2007)], Bochum, Dr. Dieter Winkler Verlag, 2008. Scribner, Bob, Roy Porter, Mikuláš Teich (Eds.), <i>The Reformation in National Context</i> , Cambridge University Press, 1994. Ware, Timothy, <i>Istoria Bisericii Ortodoxe</i> , București, Aldo Press, 1993. b. Studii Gorski, Philip S., „Historicizing the Secularization Debate: Church, State, and Society in Late Medieval and Early Moderne Europe, ca. 1300 to 1700”, în <i>American Sociological Review</i> , Vol. 65, No. 1 (February 2000), pp. 138-167. O'Brien, Charles, „Ideas of Religious Toleration at the Time of Joseph II. A Study of the Enlightenment among Catholics in Austria”, în <i>Transactions of the American Philosophical Society</i> , New Ser., Vol. 59, No. 7, 1969, pp. 1-80. Pentru spațiul românesc a. Sinteze Barbu, Violeta, <i>Purgatoriul misionarilor. Contrareforma în Țările Române în secolul al XVII-lea</i> , București, Editura Academiei Române, 2008. Binder, Ludwig, <i>Grundlagen und Formen der Toleranz in Siebenbürgen bis zur Mitte des 17. Jahrhunderts</i> , Köln-Wien, Böhlau Verlag [Siebenbürgisches Archiv, 11], 1976. Câmpeanu, Remus, <i>Elitele românești din Transilvania secolului al XVIII-lea</i> , Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008 (ediția I, 2000). Câmpeanu, Remus, Attila Varga, Anton Dörner, <i>În pragul Europei. Instituțiile transilvane în epoca prereformistă</i> , Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008 [lucrare disponibilă on-line, la adresa: http://www.history-cluj.ro/Istorie/Ro/startIstorie_structura.htm]. Câmpeanu, Remus, Anca Câmpian, <i>În spiritul Europei moderne. Administrația și confesiunile din Transilvania în perioada reformismului terezian și iosefin (1740-1790)</i> , Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2009 [lucrare disponibilă on-line, la adresa: http://www.history-cluj.ro/Istorie/Ro/startIstorie_structura.htm]. Dumitran, Ana, <i>Religie ortodoxă – Religie reformată. Ipostaze ale identității confesionale a românilor din Transilvania în secolele XVI-XVII</i> , Cluj-Napoca, Nereamia Napocae, 2004. Moășna, Ruxandra, <i>Sub semnul lui Hermes și al lui Pallas. Educație și societate la negustorii ortodocși din Brașov și Sibiu la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea</i> , București, Editura Academiei Române, 2010. Periș, Lucian, <i>Prezențe catolice în Transilvania, Moldova și Țara Românească (1601-1698)</i> , Blaj, Buna Vestire, 2005. Rus, Vasile, <i>Operarii în vinea Domini. Misionarii iezuiți în Transilvania, Banat și Partium (1579-1715)</i> , vol. I. <i>Tablouri istorice și spirituale</i> , vol. II. <i>Fontes</i> , Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008.		

Schaser, Angelika, *Reformele iosefine în Transilvania și urmările lor în viața socială. Importanța Edictului de concivilitate pentru orașul Sibiu*, Sibiu, hora, 2000.

Shore, Paul, *Jesuits and the Politics of Religious Pluralism in Eighteenth-Century Transylvania. Culture, Politics and Religion, 1693-1773*, Aldershot, Ashgate, 2007.

Țighilui, Iolanda, *Între diavol și bunul Dumnezeu. Cler și cultură în Principatele Dunărene (1600-1774)*, București, Paideia, 2002.

b. Studii

Bahlcke, Joachim, „Catholic Identity and Ecclesiastical Politics in Early Modern Transylvania”, în *Confessional Identity in East-Central Europe*, ed. by Maria Crăciun, Ovidiu Ghitta and Graeme Murdock, Aldershot, Ashgate, 2002, pp. 134-152.

Deventer, Jörg, „„Confesionalizarea” – un concept teoretic relevant pentru studierea religiei, politicii și societății Europei Est-Centrale din perioada modernă timpurie?”, în *Studia UBB historia*, 53, 1-2 (2008), pp. 33-58.

Dumitran, Daniel, „Hin zu einer Gemeinschaft der rechten in Siebenbürgen? Grundgedanken der Toleranzpolitik in siebenbürgischen Fürstentum zur Zeit des Kaisers Joseph II.”, în *Transylvanian Review*, XXI, Suppl. No. 1 (2012), pp. 291-315.

Ghitta, Ovidiu, „The First Greek-Catholic Catechisms in Hungary and Transylvania”, în *Confessional Identity in East-Central Europe*, ed. by Maria Crăciun, Ovidiu Ghitta and Graeme Murdock, Aldershot, Ashgate, 2002, pp. 153-166.

Lotz-Heumann, Ute, „Conceptul de „confesionalizare” – o dezbatere a paradigmei istoriografice”, în *Studia UBB historia*, 53, 1-2 (2008), pp. 15-32.

Murdock, Graeme, „Principatul Transilvaniei în epoca confesională”, în *Studia UBB historia*, 53, 1-2 (2008), pp. 59-75.

Murgescu, Bogdan, „Confessional Polemics and Political Imperatives in the Romanian Principalities (Late 17th – Early 18th Centuries), în *Church and Society in Central and Eastern Europe*, ed. Maria Crăciun, Ovidiu Ghitta, Cluj-Napoca, EFES, 1998, pp. 174-183.

Szegedi, Edit, „Politica religioasă a principilor reformați”, în *Studia UBB historia*, 2008, pp. 76-99.

Zach, Krista, „Stări, domenii senioriale și confesionalizare în Transilvania. Reflecții asupra disciplinării sociale (1550-1650)”, în *Studia UBB historia*, 53, 1-2 (2008), pp. 100-126.

c. Surse

Bernád Rita, *A Gyulafehérvári Érseki Levéltár és az Erdélyi Katolikus Státus Levéltára II. Oklevél és iratjegyzék. Canonica visitatiok mutatója* [Inventarul diplomelor și documentelor /1224/ 1429-1992. Indicele vizitațiilor canonice 1711-1908], Gyulafehérvár – Budapest, ELTE Egyetemi Levéltár és a Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség, 2006.

Bozac, Ileana, Teodor Pavel (editori), *Călătoria împăratului Iosif al II-lea în Transilvania la 1773*, vol. I-II, Cluj-Napoca, Institutul Cultural Român, 2006, 2011.

Constituțiile Aprobate ale Transilvaniei (1653), ediție îngrijită de Liviu Marcu, Cluj-Napoca, Dacia, 1997.

Dragomir, Silviu, *Istoria desrobirei religioase a românilor din Ardeal în secolul XVIII*, ediție îngrijită de Sorin Șipoș, vol. I-II, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2012 [pt. anexele documentare].

Răduțiu, Aurel, Ladislau Gyémánt, *Repertoriul actelor oficiale privind Transilvania tipărite în limba română 1701-1847*, București, Editura Enciclopedică, 1981.

Răduțiu, Aurel, Ladislau Gyémánt, *Repertoriul izvoarelor statistice privind Transilvania 1690-1848*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1995.

Săsăujan, Mihai, *Habsburgii și Biserica Ortodoxă din Imperiul austriac (1740-1761). Documente*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003.

Stanciu, Laura, Keith Hitchins, Daniel Dumitran (editori), *Despre Biserica românilor din Transilvania. Documente externe (1744-1754)*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2009.

1. Szögi László, *A Gyulafehérvári Érseki Levéltár és az Erdélyi Katolikus Státus Levéltára I. 1429-2000* [Arhiva Arhiecezei Romano-Catolice de Alba Iulia și Arhiva Statusului Romano-Catolic din Transilvania I.1429-2000]. *Repertorium*, Gyulafehérvár – Budapest, ELTE Egyetemi Levéltár és a Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség, 2006.

8.2. Seminar-laborator

* temele de curs și seminar/laborator trebuie să acopere în întregime obiectivele specifice formulate la secțiunea 7.2.

* temele abordate la curs și cele de la seminar pot fi proiectate atât în relație de complementaritate, cât și/sau în relație de aprofundare a tematicii.

* este recomandabil ca elaborarea fișei disciplinei să fie făcută în echipă de către titularul de curs și cel de seminar/laborator, eventual de către toți titularii aceleiași discipline, acolo unde mai multe persoane predau aceeași disciplină.

9. Coroborarea conținuturilor disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului

Familiarizarea cu principalele concepte utilizate în cadrul disciplinei și cu maniera de cercetare specifică le oferă posibilitatea studenților de a participa la proiecte de cercetare în cadrul specializării și în domeniile conexe, pe direcțiile prioritare ale cercetării. Ei își pot valorifica astfel pregătirea profesională acumulată în timpul studiilor.

10. Evaluare

Tip activitate	10.1 Criterii de evaluare	10.2 Metode de evaluare	10.3 Pondere din nota finală
10.4 Curs	Cunoașterea adecvată a conținuturilor	Orală: conversație și expunere liberă	40%
	Parcurgerea bibliografiei	Practică: referat	40%
	Frecvență		20%

10.6 Standard minim de performanță: Pentru promovarea disciplinei este necesară obținerea notei minime 5.

Demonstrarea competențelor în descoperirea și utilizarea resurselor bibliografice și arhivistice specifice specializării și în realizarea unui discurs istoriografic coerent, cu finalitate pedagogică sau științifică, prin realizarea unei cercetări aplicate referitoare la subiectele de seminar, bazată pe investigarea bibliografiei speciale și a surselor editate.

Data completării
1.10.2024

Semnătura titularului de curs

Semnătura titularului de seminar

Data avizării în departament
17.09.2024

Semnătura directorului de departament

Anexă la Fișa disciplinei (facultativă)

ANEXĂ LA FIȘA DISCIPLINEI

b. Evaluare – mărire de notă

Tip activitate	10.1 Criterii de evaluare	10.2 Metode de evaluare	10.3 Pondere din nota finală
10.4 Curs			
10.5 Seminar/laborator			
10.6 Standard minim de performanță			
Participarea la 50% din activitățile didactice și însușirea conceptelor de bază.*			
Data completării	Semnătura titularului de curs	Semnătura titularului de seminar	

c. Evaluare – restanță

Tip activitate	10.1 Criterii de evaluare	10.2 Metode de evaluare	10.3 Pondere din nota finală
10.4 Curs	Examen	Lucrare scrisă	50%
10.5 Seminar/laborator	Referate, eseuri, proiecte etc.	Prezentare la seminar	50%
10.6 Standard minim de performanță			
Participarea la 50% din activitățile didactice și însușirea conceptelor de bază.*,**			
Data completării	Semnătura titularului de curs	Semnătura titularului de seminar	

*Formulare orientativă

**Dacă disciplina are prevăzute ore de laborator trebuie prevăzute modalitățile de recuperare a acestora.